

Lovorka Čoralić

PRISPEVEK K POZNAVANJU DELOVANJA SLOVENSКИH PRISeljencev v Benetkah od 15. do 18. stoletja

Uvod. Historiografija.

Proces priseljavanja in delovanja priseljencev - po poreklu z različnih delov vzhodnojadranske obale in notranjosti - v italijanskih mestih je bil v prejšnjih stoletjih, posebej pa v času med 15. in 18. stoletjem, dokaj intenziven. Po svojem obsegu predstavlja neizogiben pojav pri preučevanju večstoletne povezanosti in prežemanja dveh jadranskih obal. Po intenzivnosti izseljevanja (in pogostnosti navajanja) so v Benetkah prednjačili priseljenci, po poreklu iz beneških posesti na vzhodnem Jadranu, posebej z bokokotorskega območja, srednjedalmatinskih otokov ter mest Splita, Šibenika in Zadra. Z ostalih območij na vzhodni obali Jadrana, ki se v navedenem obdobju niso nahajala v sestavi Beneške republike (notranjost Hrvaške, Slavonija, Lika, Krbava, del Istre, Primorje, Bosna, Črna gora, Dubrovnik, slovenske dežele), sta bila izseljevanje in potemtakem tudi prisotnost v Benetkah nekaj manjša, pa čeprav ju kontinuirano najdevamo v času celotnega obdobja med 15. in 18. stoletjem. S slovenskih območij je bilo izseljevanje in v Benetke posebej intenzivno zlasti iz tistih mest, ki so se v navedenem obdobju nahajala v sestavi Beneške republike (primorska mesta Koper, Piran, Izola itd.), medtem ko nahajamo navedbe o priseljencih iz slovenskih krajev in mest pod habsburško oblastjo bolj poredko in v manjšem obsegu.

V času med 15. in 17. stoletjem, v obdobju torej, ki ga zajema pričujoča raziskava, so bile oblike prisotnosti slovenskih priseljencev v Benetkah večinoma osredotočene na trgovsko-prometno komuniciranje in menjavo. Trgovina in promet s slovenskih območij sta se v tem obdobju pomembno razmahnila, tako da sta - navkljub obdobjem upadanja in kriz, ki so jih pogojevali predvsem turški vdori¹ in socialni

nemiri (kmečki pulti ob koncu 15. in v 16. stoletju) - predstavljala bistveno gospodarsko moč tamkajšnjih vodilnih mestnih središč. Razvrščena ob več pomembnih, še v rimskih časih uporabljenih komunikacijah, ki so vodile proti zahodnojadranskemu obalnemu pasu, so mesta Ljubljana, Kranj, Škofja Loka, Celje in druga sčasoma postala pomembna tranzitna središča za trgovino s primorskimi območji (sol, italijansko luksuzno blago), vzhodnoalpskim prostorom (železo) ter s Hrvaško in Ogrsko (baker, žito).² Ena od najpomembnejših smeri slovenske trgovine, s tem pa tudi prisotnosti in delovanja slovenskih izseljencev, je bil prav prostor zahodnojadranske obale, Benetke pa so kot njegovo središče imele v njem seveda najpomembnejšo vlogo. V preteklih stoletjih so v mestu na lagunah delovali mnogi trgovci in trgovske družbe iz različnih slovenskih mest;³ s svojim delovanjem in prometom so bili - na osnovi pridobljenih privilegijev iz leta 1418 - usmerjeni na območje, kjer so se sicer zbirali in trgovali nemški trgovci in podjetniki. Gre kajpak za znameniti Fondaco dei Tedeschi, ki se je nahajal v samem središču trgovsko-prometnega poslovanja, v neposredni bližini mosta Rialto.⁴ Proces prežemanja in povezovanja obeh jadranskih obal je potekal vzporedno in obojestransko, tako da v preteklih stoletjih v številnih slovenskih mestih, posebej v

stoletju, *ibid.*, let. XXX, št. 1-2, 1976, str. 3-21; V. Simoniti, Prispèvek k poznavanju turških vpadov v letih od 1570 do 1575; *ibid.*, let. XXXI, št. 4, 1977, str. 491-505.

² M. Kos, *Istorija Slovenaca*, Beograd 1960, str. 349-376; F. Gestrin, *Gospodarske osnove razrednih bojev na Slovenskem konec XV. in v XVI. stoletju*, *Jugoslavenski istorijski časopis*, 1974, str. 227-228, 230, 232-233, 302, 339-345, 363-370.

³ O trgovcih iz Škofje Loke in njihovem poslovanju v Benetkah, primerjaj P. Blaznik, *Škofja Loka in Loško gospodarstvo*, *Škofja Loka* 1973, str. 221, 289, 326-327. O ljubljanskih trgovcih v Benetkah, prim. F. Gestrin, *Oris zgodovine Ljubljane od XVI. do XVIII. stoletja*, *Zgodovinski časopis*, let. XI, št. 3, 1953, str. 140.

⁴ V Kùsper-F. Stelle, *Ljubljana - prijestolnica Slovenaca*, Ljubljana 1927, str. 4; Zwitter, *Starejša kranjska mesta in meščanstvo*, Ljubljana 1929, str. 65-66.

¹ Primerjaj: S. Jug, *Turjaški vpadi in Primorska od prve tretjine 16. stoletja do bitke pri Sisku 1593*, *Zgodovinski časopis*, let. IX, 1955, str. 47; I. Voje, *Vplivi osmanskega imperija na slovenske dežele v 15. in 16.*

Ljubljani in Kranju ter v rudarskem središču Idriji, beležimo nemajhno število italijanskih, zlasti beneških trgovcev in podjetnikov, ki so se neredko organizirali v trgovske družbe, in to v povezavi s slovenskimi podjetniki. V večjih slovenskih mestih in rudarskih središčih je italijanski jezik ob slovenskem in nemškem postal pogovorni jezik poslovnih krogov, vplivi italijanske književnosti in likovne umetnosti pa so se odrazili na mnogih cerkvenih, javnih in zasebnih zgradbah vodilnih slovenskih mestnih središč.

Problematika povezanosti in odnosov slovenskih mest z italijanskimi državami, posebej z beneškim območjem, je bila v preteklosti tema, ki jo nahajamo v več delih slovenskih zgodovinarjev. Pri tem je največ govora o prometu in trgovskih zvezah slovenskih mest z Italijo, o izvozno-uvozni dejavnosti posameznih trgovcev in trgovskih družb, ter nasploh o gospodarskem vidiku prisotnosti in delovanja Slovencev na Apeninskem polotoku. Podatke o tem najdemo v sintezah slovenske zgodovine,⁵ v zgodovinah posameznih večjih slovenskih mest,⁶ a tudi v posameznih delih, ki obravnavajo gospodarsko problematiko slovenskega prostora od 15. do 18. stoletja.⁷ Pri tem je treba, ob ostalih delih, še posebej opozoriti na številna dragocena dela F. Gestrina, ki se je - pa čeprav se je v večini svojih prispevkov osredotočil na povezanost vzhodno-jadranske obale z južnoitalijanskim območjem

(Marke) - tudi pogosto ukvarjal s prisotnostjo in delovanjem slovenskih izseljencev v Benetkah.⁸

V tem delu bomo na osnovi izvirnega gradiva iz beneških arhivov (Archivio di Stato di Venezia, Archivio di Scuola dalmata dei ss. Giorgio e Trifone, Archivio storico della Curia Patriarcale) prikazali nekatere vidike priseljevanja, prisotnosti in delovanja priseljencev iz slovenskih dežel pod habsburško oblastjo. Gre seveda za Benetke med 15. in 17. stoletjem. Za osnovni vir smo vzeli spise beneškega Državnega arhiva (Notarile testamenti), medtem ko so ostali viri (katastri Benetk iz 17. stoletja, knjige bratovščine Scuola dalmata itd.) le v manjši meri pripomogli k nastanku tega dela.

Trudili se bomo torej, prikazati časovni okvir in intenziteto priseljevanja slovenskih priseljencev, njihovo poreklo glede na kraj, iz katerega so prišli v Benetke, njihove poklice, stanovanja in njihov vsakdanjik v krogu družine, sorodstva, prijateljev in znancev. Posebej se bomo ozrli tudi na njihovo versko življenje in na njihov odnos do cerkvenih ustanov (cerkve, samostani, bolnišnice-hospitali, bratovščine). Pri tem bomo zlasti upoštevali njihovo vključenost v bratovščino slovanskih priseljencev sv. Jurija in Trifuna. Naposled se bomo trudili, kadar je to mogoče, opozoriti na oblike komunikacije in povezanosti s priseljenci z ostalih delov vzhodno-jadranske obale v Benetkah.

⁵ Zgodovina Slovencev, 196-197, 227-228, 339-345.

⁶ C. Morelli di Schönfeld, Istorija della Contea di Gorizia, zv. I, Gorizia 1855, str. 166-167; zv. II, Gorizia 1855, str. 178-181; I. Vrhovec, Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih, Ljubljana 1886, str. 154-155; V. Kúšper-F. Stelle, Ljubljana - prijestolnica Slovenaca, str. 4; F. Zwitter, Starejša kranjska mesta in meščanstvo, str. 59-60, 65-66; I. Simonič, Zgodovina Kočevskega ozemlja, Kočevski zbornik, Ljubljana 1939, str. 107; J. Žontar, Zgodovina mesta Kranja, Ljubljana 1939, str. 102, 154; J. Trošt, Idrija, Ljubljana 1953, str. 20; I. Mohorič, Zgodovina obrti in industrije v Trziču, Ljubljana-Trzič 1957, str. 55-57, 208; C. Avguštin, Vloga Kranja v blagovnem prometu v teku stoletij (do 19. veka), v: 900 let Kranja - Spominski zbornik, Kranj 1960, str. 139, 148-149, 158-159; P. Blaznik, Škofja Loka z bližnjo okolico, Ljubljana 1962, str. 10, 17-18; isti, Škofja Loka in Loško gospodarstvo, str. 91-93, 221-222, 326-327.

⁷ V. Valenčič, Žitna trgovina na Kranjskem in ljubljanske žitne cene od srede 17. stoletja do prve svetovne vojne, Razprave SAZU, knj. X/4, Ljubljana 1977, str. 10-12, 19, 33-34.

⁸ F. Gestrin, Oris zgodovine Ljubljane od XVI. do XVIII. stoletja, Kronika, let. XI, št. 3, 1953, str. 139-48; Gospodarske povezave jugoslovanskih dežel in Italije v 15. in 16. stoletju, Istorijski časopis, XVIII, 1971, str. 153-163; Povezava jugoslovanskih dežel z Italijo, Le relazioni tra le due coste adriatiche, Italjug I/10, 1971, str. 18-20; Nota sulle antiche relazioni tra le due coste Adriatiche, Fano, Supplemento V, 1972, str. 1-7; Le relazioni economiche tra le due sponde adriatiche tra Quattro e Cinquecento, Congressi Salentini II, Momenti e problemi della storia delle due sponde adriatiche, Atti del I^o Congresso internazionale sulle relazioni fra le due Sponde adriatiche (Brindisi-Lecce-Taranto, 15-18. ottobre 1971), Lecce 1973, str. 87-102; Trgovina slovenskih dežel z italijanskimi ob koncu srednjega veka in v XVI. stoletju, Zgodovinski časopis, let. XXIX, št. 1-2, 1973, str. 89-108; Migracije iz Dalmacije v Italijo v 15. in 16. stoletju, Zgodovinski časopis, let. XXX, št. 3-4, 1976, str. 269-277.

Časovni okvir

Časovni okvir našega raziskovanja lahko glede na nastanek dokumentov, ki jih v tem delu analiziramo, umestimo v čas med 1442. in 1699. letom. Največ tovrstnih dokumentov izvira iz 16. in 17. stoletja, medtem ko se na 15. stoletje nanaša le en vir iz že omenjenega 1442. leta. Prisotnost in delovanje priseljencev iz slovenskih območij se v Benetkah deloma pokrivata z intenziteto priseljevanja z ostalih delov vzhodno-jadranske obale in notranjosti. Največjo intenziteto priseljencev, posebej to velja za priseljence z območij beneških posestev, zasledimo v drugi polovici 15. in v 16. stoletju, ko so zaradi turških vpadov, zavzetja Bosne in notranjosti hrvaških dežel dalmatinska mesta postala neposredno ogrožena in izpostavljena pogostim napadom in "zaletavanjem" turškega osvajalca. Migracije iz Dalmacije, pa tudi iz notranjosti Hrvaške in z območja bivšega Bosanskega kraljestva na zahodno-jadransko obalo, so prav takrat dosegle največjo intenzivitev, pri tem pa so Benetke kot glavno mesto enkratne državne tvorbe (enote) gotovo imele zelo važno vlogo. Priseljence iz slovenskih mest, ki so bila tedaj pod habsburško oblastjo, za razliko od omenjenega priseljevanja prebivalstva iz beneških posestev na vzhodni obali Jadrana v mestu na lagunah, najpogosteje srečujemo v 16. in 17. stoletju. Razlogov za njihovo prisotnost in delovanje v Benetkah pri tem ne moremo - kot v predhodnem primeru - iskati izključno v begu pred Turki, čeprav je tudi večji del slovenskih dežel v tem času bil neposredno izpostavljen turškim vojnim pohodom in pustošenjem. Slovenski priseljenci so v Benetke najpogosteje odhajali iz profesionalnih, poslovnih pobud, trudeč se, da bi tamkaj razširili, razvejali in gospodarsko vzpodbudili svojo osnovno dejavnost. Njihova prisotnost in delovanje v Benetkah nista tako izrazita kot pri dalmatinskih priseljencih, njihovo bivanje pa pogosto ni bilo trajno oziroma doživljenjsko, pač pa le začasno.

Navajanje v virih

Priseljenci, po poreklu iz slovenskih mest pod habsburško oblastjo, so v dokumentih označeni s svojim lastnim in očetovim imenom (le v nekaterih primerih) in s krajem svojega porekla. Ko je govor o mestih, beležimo največ priseljencev iz

Ljubljane (Emonia, Liubliana). V znatno manj primerih beležimo kot mesto, od koder kdo prihaja, mesta Trst (Trieste) in Gorico (Gorizza), medtem ko se Celje (Cellea) pojavlja le v enem primeru. Slovenske priseljence so najpogosteje zabeležili z njihovim regionalnim imenom, pač kot priseljence iz Kranjske, ki jo v beneških dokumentih navajajo v več različnih oblikah (Cagnizza, Craniza, Carnizza, Carnite, Cragnizzo, Cragno, Carnia, Crania). Priimke priseljencev poleg lastnega in očetovega imena zasledimo samo v nekaterih primerih. Tako iz mesta Ljubljana beležimo priimka Merzun in Machuza, iz Trsta Lacovich in Stormach, s Kranjskega pa priimek Desluga.⁹ Največji del omenjenih priimkov vsebuje slovenski koren, kar nas navaja na misel, da so prebivalci teh mest navkljub različnosti in zapletenosti svoje etnične strukture večinoma bili slovenskega porekla.

Poklici slovenskih priseljencev v Benetkah

Podatke o poklicih priseljencev ugotavljamo v dokumentih neposredno za navedbo njihovih imen, priimkov in mesta njihovega porekla. Žal pa v največjem številu primerov, ki jih analiziramo, poklic priseljencev ni naveden, kar je sicer pri priseljencih z vzhodno-jadranske obale in notranjosti pogost pojav. V takih primerih nam neredko kot edina možnost za ugotovitev njihovega poklica in družbenega statusa ostane branje vsebine dokumenta, v katerem so omenjeni. V zvezi s poreklom slovenskih priseljencev so poklici navedeni le v nekaj primerih. V dveh primerih (priseljence s Kranjskega in iz Celja) je njun poklic tekstilna dejavnost (tkalca sukna), dejavnost, ki je sicer pogosto zabeležena kot poklic priseljencev iz dalmatinsko-otoških krajev (z izjemo Dubrovnika).¹⁰ Zaposlitev v

⁹ Giacomo Merzun de Liubliana (Archivio di Scuola Dalmata, Libri conti e spese /dalje ASD, LCS/, let. 1668); Marieta Machuza de Liubliana (ASD, LCS, let. 1671-1685); Michael Lacovich condam Lorenzo de Trieste (Archivio di Stato Venezia /dalje ASV/, Notarile testamenti /dalje NT/, b. 92, št. 191, 24. 4. 1699); Marieta Stormacha de Trieste (ASD, LCS, let. 1668-1677); Elena Desluga Cranizza nominata in questa città Madalena Cranizza (ASV, NT, b. 871, št. 54, 12. 3. 1681).

¹⁰ Baldo de Cargnia tessor de panni de lana (ASV, NT, b. 323, št. 91, 28. 4. 1587); Ambrosio condam Batista de Cella Carnite tessor de panni (ASV, NT, b. 177, št. 454, 3. 11. 1639).

državni službi (nižji uradniki) je redko zabeležena kot dejavnost slovenskih priseljencev v Benetkah. Toda tudi pri slovenskih priseljencih najdemo izjemo, saj v letu 1502 kot uradnika beneškega urada *Officio ad beccariam* zasledimo kranjskega priseljenca Mihaela Matejevega.¹¹ Večina priseljencev z vzhodnojadranske obale in notranjosti se je v Benetkah ukvarjala z manj donosnimi, v družbi ne preveč cenjenimi, zato pa vedno iskanimi poklici (z možnostjo stalne zaposlitve) v pomorski (mornarji, veslači, brodarji, barkaroli) ali obrtniški stroki (zidarji, obdelovalci lesa, čevljarji). Mesto njihove zaposlitve je bil najpogosteje beneški Arsenal, v preteklih stoletjih zagotovo eden največjih in najpomembnejših vojnih kompleksov v Sredozemlju. Kot graditelje ladij, obdelovalce lesa, zidarje, izdelovalce vesel, mornarje in brodarje, ki so bili v preteklih stoletjih, posebej v času od druge polovice 15. do 17. stoletja, vsi nujno potrebni beneki vojni floti, srečujemo v glavnem priseljence, po poreklu iz mest, ki so se nahajala v sestavu beneških posestev na vzhodnem Jadranu (največ z območja Boke Kotorske, mest Zadra, Šibenika, Splita in z otokov Hvara, Brača in Korčule). Priseljencev, po poreklu iz notranjosti slovenskih dežel oziroma območij, ki zaradi svojih naravno-geografskih lastnosti niso prihajala v stik z maritimnim (morskim) gospodarstvom, ne beležimo kot podjetnike v tovrstnih gospodarskih vejah, ampak - kot smo že dejali - v poklicih, ki so bili v glavnem usmerjeni k razvitejši, bolj iskani in finančno donosnejši obrtni dejavnosti (suknarstvo). Med drugimi poklici, ki jih srečujemo v zvezi s slovenskimi priseljenci, beležimo poklic kuharja (*cuogo*), sicer poklic priseljenca iz Gorice Ivana Antona, sina pokojnega Ivana.¹² To je poklic, ki ga - kot večino doslej omenjenih poklicev slovenskih priseljencev - težko najdemo med priseljenci iz drugih delov vzhodnojadranske obale in notranjosti.

Kraji, kjer so stanovali slovenski priseljenci

Naslednji podatek, nič manj pomemben za poznavanje delovanja in življenja priseljencev iz vzhodnega Jadrana, so kraji njihovega bivanja.

Kraje bivanja so v dokumentih označevali z določanjem posameznih župnij (*contrada, confinio*) znotraj mestnih predelov (*sestiere*) Benetk. Priseljenci z vzhodne obale Jadrana so se v preteklih stoletjih večinoma naseljevali v Castello. Castello je del mesta, vzdolž katerega se razteza dolga in za pristajanje ladij še posebej primerna obala (*Riva degli Schiavoni*). Tamkaj se je nahajal tudi beneški Arsenal, v katerem so našli zaposlitev mnogi naši priseljenci. Tudi bratovščina slovenskih priseljencev sv. Jurija in Trifuna (*Scuola dei ss. Zorzi e Trifone, Scuola dei Schiavoni, Scuola dalmata*) je delovala v četrti Castello. Sprva je imela svoj sedež v cerkvi sv. Ivana iz Tempa (*s. Zuane del Templo*) ali sv. Ivana Furlanskega (*s. Zuane dei Furlani*). Čeprav so v četrti Castello večinoma prebivali priseljenci, po poreklu z beneških posestev v vzhodnem Jadranu, pa tamkaj skozi pretekla stoletja srečujemo tudi priseljence z drugih, nebeneških delov naše obale in iz notranjosti (Dubrovnik, Bosna, Primorje, del Istre, notranjost Hrvaške, Zagreb, Požega, Jastrebarsko itd.). Skladno s tem so v različnih župnijah četrti Castello zabeleženi tudi priseljenci iz slovenskih dežel pod habsburško oblastjo. Kot kraj njihovega bivanja v četrti Castello najpogosteje beležimo župnijo s. Pietro di Castello, do 1807. leta beneško katedralo. Nasploh velja ta župnija za kraj, kjer je v preteklih stoletjih živelo največ priseljencev iz slovenskih dežel.¹³ Razen v tej župniji nahajamo slovenske priseljence še v župnijah s. Giovanni Novo (*s. Giovanni in Oleo*)¹⁴ in s. Giovanni in Bragora.¹⁵ Sicer pa je osrednja mestna četrt s. Marco tisti kraj, ki ob Castellu pomeni naj-

¹¹ Michael de Crania *condam Matei ofital ad beccariam* (ASV, NT, b. 879, št. 249, 2. 10. 1502).

¹² Zuane Anthonio de Gorizzia *condam Zuane cuogo* (ASV, NT, b. 961, št. 183, 23. 2. 1591).

¹³ Catarina de Gorizzia *fu del Zuane de confin de s. Pietro de Castello* (ASV, NT, b. 445, str. 17-18, 29. 6. 1591); Stephanus de Liubliana *condam Dominici de s. Pietro de Castello* (ASV, NT, b. 576, št. 489, 16. 7. 1422); Iohannes della Carnia *condam Filippi de s. Pietro de Castello* (ASV, NT, b. 576, št. 277, 18. 3. 1449).

¹⁴ Stella de Liubliana je prebivala v Cha Emo, v ulici Calle de Cha Balbi, v župniji s. Giovanni Novo (Archivio storico della Curia patriarcale. Curia patriarcale. Status animarum /dalje ACP, SA, b. 3 (župnija s. Giovanni Novo), let. 1583).

¹⁵ Marina Cragizza je zabeležena kot stanovalka hiše št. 40 v Calle della Regina ante a hospedal Cagoletto v župniji s. Giovanni in Bragora. Hiša je bila v lasti tamkajšnjega ženskega samostana, ki mu je Marina plačevala 26 dukatov letne najemnine. ASV, X Savi sopra alle decime in Rialto. Catastico die Venezia (dalje X Savi), b. 420, sestiere s. Pietro di Castello. str. 397, leto 1661.

pogosteje zabeleženi kraj bivanja priseljencev z vzhodnojadranske obale. Prebivalci iz slovenskih dežel se omenjajo v župnijah s. Juliano in s. Fantino,¹⁶ v župnijah torej, kjer bi v času med 15. in 18. stoletjem lahko našli mnogo prebivalce, sicer po poreklu z vzhodnega Jadrana. Ostale mestne četrti Benetk (Dorsoduro, Cannaregio, s. Polo, s. Croce) so v primerjavi s četrtima Castello in s. Marco mnogo redkeje prisotne kot kraj bivanja in delovanja slovenskih priseljencev. Prav zato podatek, da so slovenski priseljenci zabeleženi v dveh župnijah četrti s. Croce (s. Cassian, s. Simon Piccolo)¹⁷ kaže, da so se priseljenci iz habsburških delov Slovenije - kot smo sicer že večkrat omenili - nekoliko razlikovali od tistih z beneških posestev na vzhodnojadranski obali.

Vsakdanje življenje priseljencev: družina, sorodstvene in prijateljske zveze ter poznanstva

Vsakdanjik prebivalcev Benetk je poleg vsakodnevnih opravil zajemal tudi njihovo zasebno življenje v krogu družine in sorodnikov, a tudi njihova poznanstva, prijateljske zveze, zbiranje in druženje s prebivalci podobnega družbenega statusa in poklica ter z bližnjimi sosedi. V oporokah izseljencev najdemo podatke o njihovih družinah, znancih in prijateljih, in to v tistem delu, kjer so določeni izvršitelji oporoke, tam torej, kjer se tudi razporeja največji del premoženja. Čeprav se ti podatki bistveno ne razlikujejo od podatkov, ki se nanašajo na katerega koli že prebivalca Benetk, pa so za naše raziskovanje dragoceni. Dragoceni zato, ker govorijo o načinu življenja priseljencev, o razprostranjenosti njihovih družinskih in sorodstvenih vezi; kažejo pa tudi strukturo in krog oseb, s

katerimi so v času svojega bivanja v mestu na lagunah preživljali največ časa.¹⁸

Do članov ožjega družinskega kroga je oporočitelj nedvomno imel največ zaupanja, prav njim je tudi najpogosteje zaupal izvršitev "poslednje volje".¹⁹ Skladno s tem jim je, posebej če gre za zakonce, kot glavnim naslednikom prepuščal največji del svojega premoženja.²⁰ Najbližje neposredne potomce (sinovi in hčere) je prav tako - posebej v primerih, ko je bil eden od zakoncev že pokojni - oporočitelj pogosto imenoval za glavne naslednike; v primeru, da je glavnino premoženja dodelil svojemu zakonskemu partnerju, pa je v oporoki izrecno navedel pravico otroka, da po smrti obeh staršev deduje celotno premoženje.²¹ Ko je govor o dodeljevanju zapuščine hčeram, srečamo v oporokah

¹⁶ Ambrosio condam Batista de Cellea Carnite de contrada s. Fantin (ASV, NT, b. 177, št. 454, 3. 11. 1639); Elisabeta filia ser Iohannis de Emonia habitatoris Venetic de contrada s. Juliani ... in curia qua dicitur della Rezina in domo Nicolo Querini, ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548).

¹⁷ Zuane Antonio de Gorizzia condam Zuane de contrada s. Cassano in Calle della Rezina (ASV, NT, b. 961, št. 183, 23. 2. 1591); Baldo de Cargnia della contrada de s. Simon piccolo (ASV, NT, b. 323, št. 91, 28. 4. 1587).

¹⁸ Zanimivo je, da so naši izseljenci pogosto sklepali poroko z osebami, ki so bile prav tako po poreklu iz različnih delov vzhodnojadranske obale. Tudi pri slovenskih priseljencah beležimo en takšen primer, primer Elisabete, hčere Ivana iz Ljubljane, soproge Jakoba iz Kotora, ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548.

¹⁹ Baldo de Cargnia: Lasso mia sola comissaria Menegha, fia condam Francesco Bensuroso mia consorte (ASV, NT, b. 323, št. 91, 28. 4. 1587); Elena Desluga Cranizza nominata Madalena Cranizza uxor Iseppo Marini: Lasso mio Comissario marido mio (ASV, NT, b. 871, št. 54, 12. 3. 1681); Elisabeta filia ser Iohannis de Emonia: ... mia sola comissaria sia mia madre si chiama Stana de Sebenico consorte Zuane (ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548).

²⁰ Franceschina condam Tiberio schiavon consorte de Ambrosio condam Batista de Cellea: Resto lasso a mio marido (ASV, NT, b. 177, št. 454, 3. 11. 1639); Catarina de Gorizia fu de Zuane et consorte de marchio de Francesco Lazar: Lasso solo comissario et herde di tutti li miei beni Mattio mio marido ... (ASV, NT, b. 445, str. 17-18, 29. 6. 1591); Franceschina moglier Zuane Antonio de Gorizzia condam Zuane: Residuum lasso a Zuane Antonio mio marido (ASV, NT, b. 961, št. 183, 23. 2. 1591); Michael Lacovich condam Lorenzo de Trieste: Residuum lasso a Cate mia consorte (ASV, NT, b. 92, št. 191, 24. 4. 1699).

²¹ Franceschina moglier Zuane Antonio de Gorizzia condam Zuane: Lasso al Domenigho filio meo ducati dieci (ASV, NT, b. 961, št. 183, 23. 2. 1591); Baldo de Cargnia: Voglio che mia consorte vive insieme con Dionisio, Salvador, Novella e Pietro miei figlioli havuti con condam madalena mia seconda moglier li qualli lasso anche miei heredi universali di tutti li miei beni (ASV, NT, b. 32, št. 91, 28. 4. 1587); Michael de Cragnia condam Mattei: Residuum lasso Iohanne, Petro e Maria filiiis meis (ASV, NT, b. 576, št. 277, 18. 3. 1449); Elisabeta filia ser Iohannis de Emonia: Restante lasso a mia fiola Serzana e quella creatura che io ho in corpo et per mità (ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548).

včasih tudi opombo, da je navedeno premoženje pravzaprav njena dota. Najpogosteje je izražena z določeno vsoto denarja, obleko ali nakitom.²² V razdelitev oporočiteljevega premoženja so bili vključeni tudi ostali iz širšega družinskega kroga (nečaki, svaki, strici itd.). Le-tem so - zaradi pozornosti in sorodstvene pripadnosti - zapustili določeno vsoto denarja ali pa kakšen predmet (najpogosteje gre za obleko, nakit ali del pohištva) iz oporočiteljevega premoženja.²³

Prijatelji in znanci so drug krog oseb, s katerimi so priseljenci preživljali največji del svojega vsakdanjika. Prijateljske zveze in poznanstva so sklepali zaradi enakega poklica, neposredne sosesčine (isti kraj prebivanja), pripadnosti istemu družbenemu sloju in - kar je še posebej dragoceno, ko raziskujemo povezanost med priseljenci z različnih koncev vzhodno-jadranske obale - zaradi zavesti, da vsi izvirajo z istih ali pa sosednjih delov vzhodno-jadranskega prostora. Ob najbližjih članih družine in sorodstva so bili tudi prijatelji osebe, vredne oporočiteljevega zaupanja, zato jih v oporokah srečujemo kot priče pri njihovem sestavljanju. Kadar ni bilo bližnjih članov oporočiteljeve družine, so bili tudi izvršitelji "poslednje volje". Poleg številnih znancev iz samih Benetk srečujemo kot priče priseljencev iz slovenskih dežel tudi priseljence iz drugih mest Apeninskega polotoka (Bergamo, Bologna, Brescia, Puglia). V enem samem primeru je bila priča iz mesta Reke na naši strani Jadrana.²⁴ Ko je govor o poklicih teh prič, je zanimiv podatek, da gre za ljudi, ki so opravljali enake poklice kot oporočitelji (tkalski mojstri, krojači, suknarji) ali pa so pripadali obrt-

em, ki jih sicer zaradi številčnosti pogosto srečujemo v različnih beneških dokumentih, kjer nahajamo tudi naše priseljence (brivci, mali trgovci, čevljarji, pomožni delavci in podobno).²⁵ V glavnem gre za prebivalce nižjega in srednjega družbenega sloja (meščane) s skromnimi sredstvi in ekonomskimi zmožnostmi, med katere pa lahko uvrstimo največji del priseljencev z vzhodno-jadranske obale. V oporokah slovenskih priseljencev redko, a še to le v primerih, da oporočitelj ni imel nikogar od bližnjih članov družine, srečamo podatke, da bi kdo svoje premoženje zapustil prijatelju ali znancu. Izjemo predstavlja oporoka Štefana, sina pokojnega Dominika iz Ljubljane, ki je prijatelju, izvršitelju oporoke, mornarju Ivanu, zapustil največji del svojega, najbrž bolj skromnega premoženja. Tudi primer Frančiške, soproge priseljence iz Gorice, kuharja Ivana Antona, sina pokojnega Ivana, je zanimiv: svoji sosedi in znanci Suzani namenja svojo novo srajco.²⁶ Povezanost med slovenskimi priseljenci in priseljenci z drugih delov vzhodno-jadranske obale pa sicer ni preveč izrazita. Kakorkoli že: že zaradi kraja svojega bivanja (župnije četrti Castello) so slovenski priseljenci nujno morali prihajati v stik s prebivalci z raznih koncev naše obale. Tako ne preseneča podatek, da kot sostanovalko Ljubljančanke Stele - sicer je stanovala v hiši beneške plemiške rodbine Emo v Calle de Cha Balbi v župniji s. Giovanni Novo - srečamo Nadalino, po poreklu iz dalmatinskega Zadra.²⁷

Razen z ožjimi in širšimi člani družine in sorodstva ter z bližnjimi prijatelji in znanci so priseljenci včasih stopali v bolj ali manj intimne

²² Baldo de Cargnia: Voglio che sia dato a mia fia Novella ducati 60 per la sua dote (ASV, NT, b. 323, št. 91, 28. 4. 1587).

²³ Elena Desluga Cranizza nominata Madalena Cranizza: Lasso ducati 5 per mie due sorelle poverette che stano a s. Cassian; Lasso ducati 25 a mia sorella Marina; Lasso ducati 25 a mia sorella Lucia e suoi fioli ducati 5; Lasso a miei nepoti e nezze fioli Marina ducati 5 per cadauno (ASV, NT, b. 871, št. 54, 12. 3. 1681); Elisabeta filia ser Iohannis de Emonia: ... dei drappamenti ecceto il tabaro de panno negro qual sia dato a Bortolo petenarario mio cugnado (ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548); Franceschina moglier Zuane Antonio de Gorizzia; Lasso a mia cusina Pasquala la mia traversa tonda (ASV, NT, b. 961, št. 183, 23. 2. 1591).

²⁴ Štefan, sin pokojnega z Reke, je bil priča Mihaelu Lakoviću, sinu pokojnega Lorenza iz Trsta. ASV, NT, b. št. 191, 24. 4. 1699.

²⁵ Franceschina moglier Zuane Antonio de Gorizzia condan Zuane: testes: Andrea de Piero de Perotti laner (ASV, NT, b. 961, št. 183, 23. 2. 1591); Elisabeta filia ser Iohannis de Emonia: testes: Zuane Maltenis soetier de la Serena e Domenigho de Steffano barbier (ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548); Baldo de Cargnia: testes: Giacomo de Antonio Veronese tesser panni e Francesco de Batista tesser panni (ASV, NT, b. 323, št. 91, 28. 4. 1587); Michael de Crania condan Mattei: testes: Antonio de Bologna condan Benedigho e Antonio fu Vincenti de Bergamo (ASV, NT, b. 879, št. 249, 2. 10. 1502).

²⁶ Stephanus de Liubliana condan Domenici: Lasso mio commissario Iohanne marinarario; Residuum lasso commissario mio Iohanne ... (ASV, NT, b. 576, št. 489, 16. 7. 1442); Franceschina moglier Zuane Antonio de Gorizzia condan Zuane cuogo: Lasso a susana que sta qui da basso una camisa nova (ASV, NT, b. 961, št. 183, 23. 2. 1591).

²⁷ ASP, SA, b. 3, leto 1583., župnija s. Giovanni Novo.

in intenzivne zveze tudi z drugimi prebivalci mesta. Tako najdemo v oporokah slovenskih priseljencev podatke o lastnikih hiš, v katerih so prebivali, in do katerih so imeli najpogosteje uraden, zmeren odnos. Vendar pa so včasih, če oporočitelj ni imel bližnjih članov družine ali pa je po večletnem bivanju pri istem stanodajalcu pridobil njegovo zaupanje in domačnost, tudi lastniku hiše ali stanovanja zaupali izvršitev svoje "poslednje volje" ali pa so mu v spomin zapustili kak predmet iz svojega premoženja.²⁸

Versko življenje. Odnos do beneških cerkvenih ustanov in zveze z bratovščino slovanskih priseljencev sv. Jurija in Trifuna

Vernost, versko življenje in odnos do verskih ustanov v Benetkah so bili prav tako neizogiben del vsakdanjega življenja priseljencev. Po tem se pravzaprav prebivalci Benetk ne razlikujejo kaj dosti od prebivalcev drugih takratnih zahodnoevropskih mest. V oporokah priseljencev iz slovenskih mest srečujemo podatke o verskih ustanovah, s katerimi so bili povezani v času svojega bivanja in delovanja v Benetkah, o "duhovnih osebah", ki so jih poznali, ter - kar je še posebej dragoceno pri raziskovanju povezanosti med priseljenci z vzhodnojadranske obale - o njihovi vključenosti v bratovščino slovanskih priseljencev sv. Jurija in Trifuna. Prvi podatek v oporokah, ki se neposredno nanaša na versko življenje, je določitev mesta, kjer naj jih pokopljejo. V oporokah slovenskih priseljencev zelo redko najdemo podatek, da naj bi koga pokopali v kateri od beneških cerkva ali samostanov. V enem samem primeru najdemo željo oporočitelja, naj ga pokopljejo v cerkvi s. Francesco della Vigna, sicer v četrti Castello.²⁹ Oporočitelji razen mesta pogreba in obleke, v kateri naj jih po-

kopljejo, zelo pogosto izražajo željo po mašah zadušnicah; najpogosteje gre za kratke marijanske maše, včasih pa tudi za dolge, gregorijanske maše.³⁰

V ozki povezavi z določitvijo kraja pogreba in z ostalimi pogrebnimi običaji srečujemo tudi željo, naj gre katera od znanih, zaupnih oseb na romanje, da bi tamkaj izprosila odpustek in rešitev pokojnikove duše. Gre za romanja v katero od beneških ali pa v kako drugo italijansko romarsko središče. V oporokah ne najdemo želje, naj bi kdo šel na romanje v druga, oddaljenejša italijanska (Rim, Asissi, Loreto, Monte Gargano itd.) ali evropska romarska središča (npr. Santiago de Compostela v Galiciji). Romarske želje so večinoma povezane z enim od štirih tradicionalnih beneških romarskih mest (s. Croce, s. Laurenzio, s. Pietro di Castello, s. Trinità). Govorimo namreč o oporoki Elizabete, hčere Ivana iz Ljubljane, ki svojemu sorodniku Bartolu zapuščča del svoje obleke kot nadomestilo za romarsko pot v beneško svetišče s. Croce v istoimenskem predelu Benetk.³¹

Posebej važen in za raziskovanje verskega življenja naših izseljencev izjemno zanimiv vidik, pa je njihov odnos do cerkvenih ustanov (cerkev, samostanov, hospitalov, bratovščin) in "duhovnih oseb" (duhovnikov, redovnikov, laikov itd.), kakršnega so pokazali, ko so v oporokah določali legata. Slovenski priseljenci verskim ustanovam v Benetkah niso prav pogosto zapuščali darov, tako da jih nikakor ne najdemo v vsaki oporoki, ki smo jo imeli priložnost proučiti. Tako se v oporoki Mihaela Lakoviča, sina pokojnega Lorenza iz Trsta, omenja bratovščina Presvetega zakramenta, ki ji oporočitelj zapuščča sliko, na kateri sta prikazana sv. Kajetan in sv. Anton. Bratje omenjene bratovščine, ki ji je najverjetneje pripadal tudi sam Mihael, so bili v znak hvaležnosti dolžni ohranjati spomin na pokojnika.³² Podatke o darovanju

²⁸ Franceschina moglier Zuane Antonio de Gorizzia condan Zuane: Laso a Marietta mia madona una camisa nova (ASV, NT, b. 961, št. 183, 23. 2. 1591); V svoji oporoki Elizabeta, hči Ivana iz Ljubljane in soproga Jakoba iz Kotora, določa za izvršiteljico svoje oporoke svojo mater Stano, po poreklu iz Šibenika. V primeru, da bi njena mati umrla, naj bi bil izvršitelj oporoke beneški plemič Jerolim, sin pokojnega Filipa Quirini in sorodnik Nikole Quirinija, v katerega hiši je Elizabeta prebivala. (ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548).

²⁹ Elisabeta filia ser Iohannis de Emonia: ...sepolto a s. Francesco Vinca in habito della Madonna in dosso (ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548).

³⁰ Elisabeta filia ser Iohannis de Emonia: ... et poi sia venduta tanta robba e sia sodisfatte messe s. Gregorii e s. Marie per anima mea (ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548); Elena Desluga Cranizza nominata Madalena Cranizza: Voglio che siano date messe per l'anima mea (ASV, NT, b. št. 54, 12. 3. 1681).

³¹ Elisabeta filia ser Iohannis de Emonia: ... ecceto il tabaro de panno negro qual sia dato a Bortolo petenario mio cugnado pero obligando andar alla Croce (ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548).

³² Michael Lecovich condan Lorenzo da Trieste: Lascio alla scuola del Sanctissimo Sacramento della mia contrada dove seguire la mia morte ilquadro con score

in obveznostih do verskih ustanov v Benetkah najdemo tudi v oporoki Elene Desluga s Kranjskega. Ko določa, da se večji del njenega denarja porabi za plačilo raznih legatov, Elena omenja beneški hospital Madonna della Pietà iz četrti Castello in mu zapušča denarno vsoto petih dukatov.³³ Elena zapušča največji del premoženja svojima sestrama, tudi prebivalkama Benetk. Poudarja, da sta v preteklih letih živeli v pomanjkanju, tako da sta zabredli v dolgove. Najverjetneje je šlo za dolgove do beneške cerkve s. Giovanni in Bragora; v tej župniji je prebivala tudi oporočiteljka. Elena poudarja, češ da naj se iz njenega premoženja izloči okoli 30 dukatov (kolikor približno znaša dolg njenih sester, s čimer naj se omenjeni cerkvi izplača dolg).³⁴

Razen darov cerkvenim ustanovam v Benetkah se v oporokah priseljencev pojavljajo tudi omembe in zapuščine "duhovnim osebam". Najpogosteje gre za duhovnike in redovnike tamkajšnjih cerkva in samostanov, ki so jih naši izseljenci v času svojega življenja dobro poznali in z njimi ohranjali intimnejše stike (spovedniki). Prav te "duhovne osebe" so bile kot priče neredko prisotne tudi pri sestavljanju oporok naših izseljencev. Gre predvsem za duhovnike v cerkvah, ki so se nahajale v neposredni bližini stanovanj priseljencev.³⁵ Kar zadeva slovenske priseljence, beležimo zapuščino "duhovni osebi" v Benetkah v oporoki Frančiške, hčere pokojnega Tiberija Schiavona, sicer pa soproge celjskega priseljenca Ambroza, sina pokojnega Batiste. Frančiška del svoje obleke in predmetov za gospodinjstvo zapušča redovnici samostana s. Giovanni v Benetkah.³⁶

nere con s. Gaetano e s. Antonio accio li confratelli della scuola stessa consentino conservarlo esposto nella chiesa medama in mia memoria (ASV, NT, b. 92, št. 191, 24. 4. 1699).

³³ Elena Desluga Cranizza nominata Madalena Cranizza: Lasso ducati quinque al hospredal Pietà (ASV, NT, b. 871, št. 54, 12. 3. 1681).

³⁴ ASV, NT, b. št. 54, 12. 3. 1681.

³⁵ Prete Stephanus Dioto in diaconus Dominicus Rosso sta bila priči pri sestavljanju oporoke Štefana iz Ljubljane (ASV, NT, b. 576, št. 489, 16. 7. 1442); Giovanni Pugliese prete secondo in s. Zuane Bragora je bil priča Eleni Desluga s Kranjske (ASV, NT, b. 871, št. 54, 12. 3. 1681); Bernardin de Veronesi chierico de s. Fantin je bil priča Franceschine, soproge Ambrosia, sina pokojnega Batista iz Celja (ASV, NT, b. 177, št. 454, 3. 11. 1639).

³⁶ Franceschina condam Tiberio Schiavon consorte de Ambrosio condam Batista de Cellea Carnite: Lasso una coltra biava alla menegha de s. Gieronimo e un sechio

Kot posebna oblika določanja legatov v nabožne namene se navaja formula, s katero se preostanek oporočiteljevega premoženja namenja revnim prebivalcem mesta (pro pauperes Christi). Srečamo jo v oporoki Štefana iz Ljubljane, sina pokojnega Dominika, ki je največji del svojega premoženja zapustil izvršitelju svoje oporoke Ivanu, ostanek pa najbolj ogroženim (članom družbe).³⁷

V ozki povezavi s prej opisanim verskim življenjem slovenskih priseljencev je tudi njihova vključenost v bratovščino slovanskih priseljencev v Benetkah. Bratovščina je bila posvečena katorskima zaščitnikoma sv. Juriju in Trifunu. Ustanovili so jo 1451. leta, na začetku pa je imela sedež v cerkvi sv. Ivana iz Templja (s. Zuane del Templo ali s. Zuane di Furlani), ki je po ukinitvi templarskega reda prešla v roke vitezov sv. Ivana. V tej cerkvi so Slovani imeli pravico do 4 grobnic in enega oltarja, priorju samostana pa so bili dolžni vsako leto na praznik sv. Jurija izplačati 4 dukate in dodati še dva hlebca in sveče. Člani bratovščine so bili lahko vsi priseljenci po poreklu z vzhodnojadranske obale (Dalmati di nascita). Večinoma je res šlo za priseljence z beneških posestev v vzhodnem Jadranu. Istega leta, takoj po ustanovitvi, so pobratimi dobili od starešine priorata pooblastilo, da smejo v sklopu cerkve sv. Ivana zgraditi še en oltar, posvečen sv. Juriju in Trifunu, ter kapelico, ki naj bi jo okrasili na stroške same bratovščine. Leta 1551 je bratovščina dobila tudi lastno cerkev v neposredni bližini cerkve sv. Ivana iz Templja, ki je odtlej pa vse do danes predstavljala sedež bratovščine.³⁸

Podatke o vključenosti priseljencev z vzhodnojadranske obale v bratovščino in o delovanju v njej lahko najdemo v več različnih virih. V opo-

piccolo doppio de rame (ASV, NT, b. 177, št. 454, 3. 11. 1639).

³⁷ Stephanus de Liubliana condam Dominicis: Residuum lasso Iohanne ... et pro pauperes Xristi (ASV, NT, b. 576, št. 489, 16. 7. 1442).

³⁸ N. Luković, Bratovština bokeljskih pomoraca sv. Đorđa i Tripuna u Mlecima, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, zv. VI, 1957, str. 33-43; R. Pallucchini - G. Peroccho, I telleri di Carpaccio nella Scuola di San Giorgio degli Schiavoni, Venezia 1961; G. Peroccho, Carpaccio nella Scuola di S. Giorgio degli Schiavoni, Venezia 1964; M. Muraro, Scuola Dalmata de ss. Giorgio e Trifone, Venezia 1967; Izbrpne podatke o zgodovini bratovščine vsbuje publikacija z naslovom Scuola Dalmata dei ss. Giorgio e Trifone (1/1966 - 24/1991), ki jo izdaja bratovščina.

rokah naših priseljencev je o tem množica podatkov. Iz njih razberemo željo, da bi jih pokopali v grobnici bratovščine, za kar ji zapuščajo določeno vsoto ali kak uporaben predmet za cerkveno bogoslužje (kelih, mašniško oblačilo, slike in podobno). Največ podatkov o članih bratovščine najdemo v knjigah, ki se nahajajo v arhivu bratovščine, dandanes znane pod imenom Scuola Dalmata. Knjigi bratovščine z naslovom *Libri conti e spese in Capitular della veneranda Scuola die ss. Giorgio e Trifone*, vsebujeta po kronološkem redu vpisane najvažnejše podatke o zgodovini bratovščine, njenih članih, funkcijah v njeni upravi, gvardijanih (*guardian grande*), odborih za humanitarno-karitativno dejavnost in o številnih stroških, dohodkih in odhodkih Scuole v preteklih stoletjih. *Capitular* vsebuje prepise ali regeste najvažnejših dokumentov, povezanih z zgodovino bratovščine od njene ustanovitve 1451. leta do današnjih dni. V ostalih knjigah bratovščine se nahajajo podatki o članstvu, upravi, delovanju ter prihodkih in odhodkih bratovščine. Knjige so ohranjene od sredine 17. stoletja. Pri našem raziskovanju smo zajeli čas od srede 17. stoletja do začetka 19. stoletja. V zvezi s slovenskimi priseljenci lahko odkrijemo kakšen podatek o njihovi prisotnosti in delovanju v bratovščini, čeprav so bili sicer manj številni v članstvu (večino so vendarle predstavljali priseljenci z beneških posestev v vzhodnem Jadranu).

V oporokah slovenskih priseljencev, ki smo jih doslej imeli priložnost preučiti, ne najdemo podatkov o tem, da bi kdo želel pogreb v grobnici bratovščine. Tudi legatov, ki bi jih poslali k bratovščini, ne zasledimo.

Podatke o članstvu slovenskih priseljencev v bratovščini pa najdemo v knjigah *Libri conti e spese* iz 17. stoletja. Slovenskih priseljencev niso niti v enem slučaju zabeležili kot nosilce katere od služb v upravi bratovščine (npr. *guardian grande*, *vicario*, *guardian di matin*, *degan de mezzo anno*, *degan de tutto anno* itd.). Njihova imena najdemo le med člani. V drugi polovici 17. stoletja kot člane iz Trsta omenjajo Marieto Stormach (1656-1677) in Agnes (1660-1663).³⁹ Kot člane Scuole Dalmate iz Ljubljane v času med leti 1655 in 1685 beležimo imena: Menega de Cristof (1655), Orsetta (1660), Gregorio de Mattio (1663-1673), Giacomo Merzun (1668), Marieta Machuza, omenjeno tudi kot Marieta

Machuza Cagnizza (1671-1685), in Agnesa, tudi Agnesa Cagnizza de Liubliana (1681-1682).⁴⁰ Kot člane bratovščine brez navedbe kraja, od koder prihajajo, ali pa le z regionalno kranjsko pripadnostjo, zasledimo še naslednje slovenske priseljence: Anetto de Prospero Cragno (1655-1672), Orsolo Cagnizza (1663), Mario Carnizza (1668), Giacomina Oscatri Cagnizzo (1672-1673), Gerolima Cagnizza (1672) in Mattia Cagnizzo (1673).⁴¹

Zaključek

Ko zaključujemo pregled prisotnosti in delovanja slovenskih priseljencev z območij pod habsburško oblastjo v času med 15. in 17. stoletjem, lahko izpostavimo nekaj sklepnih dejstev.

Obdobje, na katerega se nanaša največji del dokumentov, ki smo jih analizirali v tej raziskavi, zajema čas med 16. in 17. stoletjem, kar pa se (posebej 16. stoletje) prekriva z obdobjem največje intenzitete izseljevanja z vzhodnojadranske obale in notranjosti v Benetke. Slovenskih priseljencev tako po številčnosti kot po omembah ne najdemo tolikokrat kot priseljence z beneških posestev v vzhodnem Jadranu. Njihovo bivanje v mestu na lagunah je pogosto bilo le občasno, ne pa doživljenjsko. Priseljenci iz slovenskih dežel v Benetke niso odhajali izključno (kot se je dogajalo pri priseljencih iz Dalmacije, Bosne in notranjosti Hrvaške in Slavonije) zaradi turških vpadov in zoževanja njihovega ozemlja ter eksistenčne nuje, ampak predvsem zaradi gospodarskih, podjetniških poslov. V Benetkah so pač hoteli razvejati in okrepiti svojo osnovno poklicno dejavnost.

S krajem svojega bivanja so bili slovenski priseljenci večinoma povezani z župnijami v četrti Castello. To je tisti predel Benetk, kjer v vseh stoletjih beležimo največje število slovenskih priseljencev. V manjšem številu jih sicer najdemo tudi v nekaterih drugih, slovanskim priseljencem manj dostopnih predelih Benetk (četrt s. Croce). Po poreklu so bili slovenski priseljenci iz Ljubljane, Celja, Gorice in Trsta, nemalo pa jih je zabeleženo samo z oznako "Kranjska".

Čeprav v večini dokumentov niso navedeni njihovi poklici, je mogoče opaziti, da so bili

³⁹ Archivio di Scuola Dalmata (dalje ASV), *Libri conti e spese* (dalje LCS), leta 1656-1677.

⁴⁰ ASD, LCS, leta 1655-1685.

⁴¹ ASD, LCS, leta 1655-1673.

slovenski priseljenci zaposleni v strokah, ki so bile drugim priseljencem z vzhodnojadranske obale manj dostopne in zato med njimi slabo razširjene. Gre za tekstilno stroko (suknarji), uslužbenke v mestnih uradih in uslužnostne delavce (kuharji).

Vsakdanjik priseljencev je potekal - kot je za prebivalce mest običajno - znotraj družinskih in sorodstvenih krogov, med prijatelji in znanci. Pri tem je zanimivo dejstvo, da se med prijatelji in znanci slovenskih priseljencev velikokrat omenjajo tudi priseljenci iz drugih italijanskih mest. Komunikacija s priseljenci z drugih območij vzhodnojadranske obale je bila manjša. Vendar pa je najizrazitejša oblika povezanosti slovenskih priseljencev s priseljenci z drugih delov vzhodnojadranske obale in notranjosti bratovščina slovenskih priseljencev sv. Jurija in Trifuna. V njej skozi 17. stoletje srečujemo priseljence iz vseh omenjenih slovenskih mest in krajev, vendar le kot člane, nikoli pa kot nosilce katere od upravnih funkcij v bratovščini.

Na koncu lahko sklenemo, da so v 16. in 17. stoletju tudi slovenski priseljenci s habsburških območij predstavljali pomemben del priseljencev z vzhodnojadranske obale. Zagotovo so tudi oni marsikaj prispevali k številnim oblikam povezovanja dveh jadranskih obal.

Seznam slovenskih priseljencev v Benetkah

V prilogi objavljamo seznam vseh slovenskih priseljencev, omenjenih v dokumentih, ki smo jih v delu analizirali. Imena so navedena po abecednem redu, ob vsakem imenu pa je naveden fond, iz katerega je povzet podatek, ter signatura vsakega posamičnega dokumenta.

1. Agnesa Cragizza de Liubliana (ASD, LCS, 168-1682).
2. Agnesa de Trieste (ASD, LCS, 1660-1663).
3. Anetta de Prospero Cragno (ASD, LCS, 1655-1672).

4. Baldo de Cargnia tessor de panni de lana della contrada de s. Simon Picolo (ASV, NT, b. 323, št. 91, 28. 4. 1587).
5. Elisabeta filia ser Iohannis de Emonia habitatoris Venetie de contrada s. Juliani et uxor Jacobi caselarii de Cataro (ASV, NT, b. 143, št. 81, 16. 4. 1548).
6. Elena Desluga Cranizza nominata in questa città Madalena Cranizza de confinio s. Zuane in Bragora (ASV, NT, b. 871, št. 54, 12. 3. 1681).
7. Franceschina condam Tiberio Schiavon consorte de Ambrosio condam Batista de Cella Carnite tessor de panni de contrada s. Fantin (ASV, NT, b. 177, št. 454, 3. 11. 1639).
8. Gerolima Cragizza (ASD, LCS, 1672).
9. Giacomo Merzum de Liubliana (ASD, LCS, 1668).
10. Giacomo Oscatri Cragizzo (ASD, LCS, 1672-1673).
11. Gregorio de Mattio de Liubliana (ASD, LCS, 1663-1673).
12. Iohannes della Carnia condam Filippi de s. Pietro di Castello (ASV, NT, b. 576, št. 277, 18. 3. 1449).
13. Mara Carnizza (ASD, LCS, 1668).
14. Marieta Machuzza de Liubliana (ASD, LCS, 1671-1685).
15. Marieta Stormacha de Trieste (ASD, LCS, 1656-1677).
16. Marina Cragizza (X Savi, b. 420, sestiere Castello, 1661, str. 397).
17. Mattio Cragizzo (ASD, LCS, 1673).
18. Menegha de Cristof de Liubliana (ASD, LCS, 1655).
19. Michael Lacovich condam Lorenzo de Trieste (ASV, NT, b. 92, št. 191, 24. 4. 1699).
20. Orsetta de Liubliana (ASD, LCS, 1660).
21. Orsola Cragizza (ASD, LCS, 1663).
22. Stella de Liubliana (ACP, SA, b. 3, leto 1583, župnija s. Zuane Novo).
23. Stephanus de Liubliana condam Dominici de contrada s. Pietro di Castello (ASV, NT, b. 576, št. 489, 16. 7. 1442).

Prevedel: Anton Šepetavc